

РЕЧЕВОТО ПОВЕДЕНИЕ НА УЧИТЕЛЯ КАТО ЕКСПЕРТ ОЦЕНИТЕЛ НА УЧЕНИЧЕСКИ ПИСМЕНИ ТЕКСТОВЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Добрева, С. (2018). *Речевото поведение на учителя като експерт оценител на ученически писмени текстове в обучението по български език и литература*. Шумен: Университетско издателство „Еп. Константин Преславски”

Радослав Радев
Великотърновски университет

Монографията „Речевото поведение на учителя като експерт оценител на ученически писмени текстове в обучението по български език и литература“ е посветена на проблем, изключително актуален и значим, но недостатъчно разработен в теорията и практиката на обучението по български език и литература.

Трудът на Снежана Добрева има теоретико-приложен характер. В центъра на изследователското внимание са речевите дейности на учителя по български език и литература като експерт оценител на ученически писмени текстове. С подчертана практико-приложна стойност са методическите решения за обективизиране на формиращото оценяване. Темата на разработката е актуална, структурата на изложението е оригинална, като направените обобщения и изводи от авторката са релевантни за българската образователна ситуация в училище и са принос към развитието на университетското обучение по методика.

В първата част на монографията се разглеждат теоретични постановки за оценяването както в дидактичен, така и в методически аспект. Конкретните обекти на изследването: писменият ученически текст, учителската рецензия към него, речевите действия на учителя, свързани с горепосочените два типа текст, са представени теоретично във втората част. Проблемът за оценяването е проучен обстойно и представен убедително в контекста на базисните теоретични постановки на педагогиката и нормативната система в българското образование. Добре разположени и адекватно изведени в труда са съвременни тези, дефиниции и класификации на доцимولوجичните явления, за да стане ясно към кое методиката и педагогиката са пристрастени и кое все още убяг-

ва. Актуализирани са функциите на оценяването. Обоснована е значимостта на изведения основен изследователски проблем – рецензентската дейност на учителя в качеството му на експерт оценител на ученически писмен текст. Акцентът е поставен върху анализа на ефективността от тази дейност в два плана – статичен и динамичен. Прецизно са проучени същността, съдържанието и функциите на речевите дейности на учителя като оценител на разнообразни (по жанр, тематика, дидактическа задача) ученически писмени текстове, изследвани са възможностите на учителската рецензия и рецензирането като дейност за ефективизиране на обучението по български език и литература по посока личностно развитие на ученика. В текста на Снежана Добрева е актуализиран проблемът за оценяването в съвременното родноезиково обучение в контекста на проблема за рецензирането от учителя като аспект на качественото оценяване на ученически писмен текст. Подробно е разгледано участието на двамата субекти на образователното взаимодействие в свързаните с оценяването/обучението дейности. Спецификата на оценяването в съвременното обучение по български език и литература е разчетена като взаимоотношение на обратни връзки, като специфика на процедурите по оценяване на писмен текст (в сравнение с устен). Въз основа на задълбочен анализ на основни критериални скали за оценка на ученически писмен текст е дефинирано понятието за учителска рецензия, като са очертани основните ѝ характеристики: линейност и свързаност, обем, форма на изказ, композиция, информативност, конкретност, функционалност, ефективност, коректност. Приносен характер имат разработените критерии за оценка на качествата на учителската рецензия. Теоретичните постановки за лингвистичната и лингводидактическата характеристика на рецензията са подкрепени с примери, които обективират направените изводи. Авторката научно обосновава влиянието на рецензията върху качеството на обучението в писмена реч и анализира речевото поведение на учителя като експерт оценител на писмени ученически текстове. Убедително е мотивирана необходимостта от промени в дейността на учителя като експерт оценител.

Останалите четири части от монографията представят и анализират резултати от диагностични процедури и експериментална дейност. В обобщен вид са изложени характеристиките на 1647 учителски рецензии, резултати от анкети с 598 участници (две анкети с участието на 189 учители от областите Шумен, Разград и Кюстендил; две анкети с участието на 409 ученици от посочените области), изводи от наблюдения върху обективността на оценяването на един и същ ученически текст от 70 различни учители. Изключително ценно и полезно в изследването е проучването чрез анкета на нагласите и мненията на учителите, както и мнението на оценяваните ученици; представянето и анализирането на експертна оценка – оценка на доцимологичната дейност на един учител от други, независимо работещи, 30 учители.

Особено голям интерес представлява шеста част на монографията, в която се изясняват същността, задачите, процедурите, етапите на проведено експериментално изследване. Впечатляват организацията, подготовката и провеждането на изследването. Педагогическият експеримент е извършен по всички правила в продължение на две години при сравнително добра представителна група – 150 ученици в три училища на град Шумен. Предложени са критерии за оценка на речевото поведение на учител и ученици при осъществяване на оценъчни дейности в практиката на обучение по български език и литература. Чрез анализ на резултатите (съобразени с изведените критерии) Снежана Добрева доказва осъзнатата функционалност на учителската рецензия и необходимостта от пълното използване на образователния ѝ потенциал. Експериментът е с процесуален характер, което позволява да се постигат по-добри съотнасяния между съществуващата и променящата се практика. Разумното ново позволява постъпателност в промяната, така че самите учители да осъзнаят необходимостта от различен подход в речевото си поведение на оценители.

В монографията Снежана Добрева включва методика на работа върху рецензията като речев жанр, доказва необходимостта от обучителни дейности, конструира система от упражнения. Изводите и обобщенията се основават на примери от педагогическата практика. Коментираните упражнения, алгоритми, дейностни модели на групов и индивидуална работа са апробирани, което определя тяхната практическа приложимост и полезност. Изводите от направеното проучване представляват интерес за специалистите не само по методика, но и по педагогическите науки.

Автентичността на опитната работа в монографията е подкрепена и от включените 16 приложения с различен характер: модели на реализирани анкетни проучвания; експериментални листове; таблици с обобщени резултати, жанрова и тематична характеристика на ученическите текстове; автентични изказвания на учители и др.

Монографичният труд е успешен опит на автора да даде отговор на поставените в изследването задачи, свързани с обосноваване на релевантните характеристики на текста учителска рецензия; анализиране на значимостта на рецензирането за подобряване на взаимодействието между двамата субекти (учител и ученици) в педагогическия дискурс и по-нататъшното комуникативно/личностно развитие на обучаваните; изследване на степента на обективност на учителската рецензия; извеждане на дескриптори за формиращо оценяване и обосноваване на целесъобразното им присъствие в учителската рецензия. Анализът на теоретични постановки и конкретни примери от практиката, извеждането и апробирането на критерии и технологични модели, обобщаването на тенденции и деликатното даване на препоръки свидетелстват за учен с ясна, логична и аналитична мисъл, за методик прагматик, умеещ да покаже/докаже резултатността от прилагането на мисълта в действие. Автор-

ката е толерантна в критичността, оптимистична в прогнозността, прецизна в конкретността, логична и коректна в обобщеността. Издържана като съотносимост между теория, практика и експеримент, монографията на Снежана Добрева е със значим приносен характер за методиката на родноезиковото обучение. От такъв научен труд специалистът може да се поучи, да влезе в различните равнища на проблема за оценяването, да прецени адекватността на заложените стандарти и в крайна сметка да разбере, че учителите по български език и литература имат специфична дейност, която се нуждае от ресурси – от учебно време и от финанси за заплащане на отговорен труд, който ще пази не само и не толкова правилата, колкото личността на ученика.

COMMUNICATIVE BEHAVIOR OF THE TEACHER AS AN EXPERT EVALUATOR OF WRITTEN TEXTS IN BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Dobrev, S. (2018). *Rechevoto povedenie na uchitelya kato ekspert otsenitel na uchenicheski pismeni tekstove v obuchenieto po balgarski ezik i literatura*. Shumen: Unversitetsko izdatelstvo „Ep. Konstantin Preslavski”

✉ **Prof. Dr. Radoslav Radev**
University of Veliko Tarnovo
2, Teodosij Tarnovski St.
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: radev_bg@abv.bg